

THE ROLE OF EXACT SCIENCES IN THE ERA OF MODERN DEVELOPMENT

OSIYO TARAQQIYOT BANKI (OTB) TOMONIDAN KIRITILAYOTGAN MABLAG'LARNI O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDAGI ROLI

Ibadullayeva Shirin

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti Tashqi iqtisodiy faoliyat yo'nalishi magistranti

Annotatsiya: *Osiyo Taraqqiyot Banki iqtisodiyotning turli tarmoqlariga katta miqdorda sarmoya kiritish orqali O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu mablag'lar infratuzilmani rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash, barqaror o'sishni ta'minlash va mamlakatda umumiy ishbilarmonlik muhitini yaxshilashda muhim ahamiyat kasb etadi. Investitsiyalar, shuningdek, kambag'allikni qisqartirish, yangi ish o'rinlari yaratish va O'zbekiston aholisining hayot sifatini yanada oshirish kabi rivojlanishning muhim vazifalarini hal qilishga yordam berib kelmoqda. Umuman olganda, Osiyo taraqqiyot banki tomonidan kiritilgan mablag'lar O'zbekistonning iqtisodiy taraqqiyoti va farovonligiga salmoqli hissa qo'shadi. Ushbu maqola Osiyo Taraqqiyot Banki tomonidan, O'zbekistonga safarbar etilayotgan kreditlarning uning iqtisodiy rivojlanishidagi ahamiyatini ko'zda tutadi.*

Kalit so'zlar: *barqaror o'sish, investitsiyalar, kredit, infratuzilma, Osiyo taraqqiyot banki, kapital.*

Kirish.

Osiyo taraqqiyot banki (OTB) — xalqaro moliya tashkilotlarining ko'p tarmoqli banklaridan biri bo'lib, 1966-yilda tashkil etilgan, bank faoliyatining asosiy maqsadi mintaqalarga to'g'ridan-to'g'ri kreditlar va xususiy korxonalariga kapital qo'yilmalar ajratish, iqtisodiy, moliyaviy va texnik yordamlar ko'rsatish orqali Osiyoning, ya'ni Osiyodagi rivojlanayotgan mamlakatlarning iqtisodiy o'sishini rag'batlantirish va tashqi savdosiga ko'maklashish hisoblanadi. Shuningdek, bank tegishli mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishiga samarali hissa qo'shadigan va mamlakat strategiyasiga muvofiq qashshoqlikni kamaytirishga eng katta ta'sir ko'rsatadigan loyihalarni moliyalashtiradi. Hozirda bankka a'zo mamlakatlar 61 tani tashkil etadi. Bank xususiy sektorni rivojlantirishga, mintaqaviy hamkorlik va atrof muhit tozaligini saqlashga alohida e'tibor qaratadi.

O'zbekiston Osiyo Taraqqiyot Bankiga 1995-yilda a'zo bo'lgan. Ushbu bank O'zbekistonning rivojlanish bo'yicha eng yirik hamkorlaridan biridir va hozirgacha ko'plab turli xil sektorlarga investitsiya kiritib kelmoqda. Jumladan, OTB O'zbekistonga sarmoya kiritgan asosiy yo'nalishlardan biri bu infratuzilmani rivojlantirishdir, ya'ni yo'llar, ko'priklar va boshqa transport infratuzilmalarini qurish

THE ROLE OF EXACT SCIENCES IN THE ERA OF MODERN DEVELOPMENT

va ta'mirlash uchun mablag'lar ajratdi, bu esa nafaqat mamlakat ichidagi aloqa va qulaylikni yaxshilashga yordam beribgina qolmay savdo-sotiqni ham osonlashtirdi. Natijada, O'zbekistonning umumiy iqtisodiy rivojlanishiga o'zining ijobiy ta'sirini ko'rsatdi. Bundan tashqari, O'zbekistonning energetika sohasiga ham kiritilgan sarmoyalar, ajratilgan mablag'lar mamlakat energetika infratuzilmasini modernizatsiya qilish va kengaytirish, jumladan, qayta tiklanadigan energiya manbalarini rivojlantirishga yo'naltirildi. Bu mamlakatning energiya ehtiyojlarini qondirishga yordam berish orqali ekologik barqarorlikka ham hissa qo'shdi desak bo'ladi. Shuningdek, mamlakatimiz iqtisodiyotining asosiy yirik sektori hisoblangan qishloq xo'jaligi sektoriga ham sarmoya kiritildi va ular ushbu sohani modernizatsiya qilishni qo'llab-quvvatlash, irrigatsiya tizimlarini yaxshilash va hosildorlikni oshirishga yo'naltirildi. Bu qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtirishning ko'payishiga, oziq-ovqat ta'minoti yaxshilanishiga va qishloq aholisining turmush farovonligini oshirishga turtki bo'ldi. OTB O'zbekiston moliya sektoridagi islohotlarni ham qo'llab-quvvatladi. OTB tomonidan investitsiya qilingan mablag'lar moliya institutlarini mustahkamlash, moliyaviy inklyuzivlikni rag'batlantirish va kichik va o'rta korxonalarining moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytirish uchun sarflandi. Bu sarmoya tadbirkorlik uchun yanada qulay muhit yaratish, shu orqali iqtisodiy o'sish va yangi ish o'rinlari yaratish, bandlikni ta'minlashga xizmat qilmoqda.

Umuman olganda, OTB tomonidan safarbar etilayotgan mablag'lar mamlakatimiz iqtisodiyotini rivojlantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Chunki, oqsayotgan sohalarga investitsiyalarni jalb etish, yuqorida aytib o'tilgan sohalarda samarali islohotlarni amalga oshirish uchun poydevor vazifasini o'taydi. Buning samarasida O'zbekiston barqaror iqtisodiy o'sish va rivojlanish yo'lida davom etarkan, bu esa o'z xalqining turmush darajasi va imkoniyatlarini yanada kengaytiradi.

OTBning 2019–2023-yillarda O'zbekiston bo'yicha mamlakat hamkorligi strategiyasi mamlakatning milliy rivojlanish strategiyasi va uning ustuvor yo'nalishlariga mos keladi:

- boshqaruv va davlat boshqaruvini isloh qilish;
- iqtisodiy rivojlanish, jumladan, tarkibiy islohotlar, xususiy mulkchilik va tadbirkorlikni mustahkamlash, transport va savdo aloqalarini yaxshilash;
- ijtimoiy rivojlanish.

O'zbekiston hukumati mustahkam xususiy sektor orqali davlatning ta'sirini kamaytirishni maqsad qilgan. OTB xususiy sektor rivojlanishini qo'llab-quvvatlovchi, iqtisodiy va ijtimoiy nomutanosiblikni kamaytiradigan hamda mintaqaviy hamkorlik

THE ROLE OF EXACT SCIENCES IN THE ERA OF MODERN DEVELOPMENT

va integratsiyani rag‘batlantiradigan siyosiy maslahatlar, salohiyatni oshirish va loyihalarni taqdim etish orqali ushbu o‘tishga yordam berishi ko‘zda tutilgan¹.

Oxirgi yillarda hamkorlik doirasida olib borilayotgan ishlarni quyida tahlil qilib, afzallik taraflarini ko‘rishimiz mumkin. Jumladan, 2022-yil uchun Osiyo Taraqqiyot banki yillik hisobotiga ko‘ra:

Bugungi kunga qadar OTB O‘zbekistonga umumiy qiymati 11,5 milliard dollar bo‘lgan 240 ta davlat sektori kreditlari, grantlar va texnik yordamlar ajratgan. O‘zbekistonga ajratilgan jami kreditlar 7,69 milliard dollarni tashkil etadi. Bular oddiy va imtiyozli oddiy kapital resurslari va boshqa maxsus fondlar hisobidan moliyalashtirilgan. OTBning O‘zbekistondagi joriy suveren portfeli 5,06 milliard dollarlik 32 ta kredit, 1 ta grant va 1 ta suveren kafolatni o‘z ichiga oladi. Shu xususida, 2022-yilda OTB O‘zbekistonga 1 milliard dollardan ortiq mablag‘ga 5 ta yangi davlat sektori loyihasi va dasturini taqdim etgan. Bunga oziq-ovqat xavfsizligini ta‘minlash, aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarini ijtimoiy himoya qilish va koronavirus kasalligi (COVID-19) pandemiyasi va Rossiyaning Ukrainaga bostirib kirishining iqtisodiy oqibatlarini va boshqa tashqi ta‘sirler sharoitida O‘zbekistonda bandlikni qo‘llab-quvvatlash uchun 500 million dollar miqdoridagi kredit kiradi. O‘zbekistonning ikkinchi darajali shaharlarida yashovchi aholining hayot sifatini yaxshilash uchun OTB “Integratsiyalashgan shaharsozlik” loyihasi doirasida 59 million dollarlik kredit va 500 ming dollarlik grantni ma‘qulladi. U COVID-19 pandemiyasi va iqlim o‘zgarishi ta‘siri tufayli o‘shir sur‘ati ortda qolgan Jizzax, Xovost, Xiva va Yangiyer shaharlarida kommunal infratuzilma va xizmatlarga strategik investitsiyalarni qo‘llab-quvvatlaydi².

OTB yashil renovatsiya kreditlarini kengaytirishga yordam beradigan 150 million dollarlik kreditni tasdiqladi. Kredit 25 yil muddatga va LIBOR(banklararo belgilangan stavka)+0.6 % ko‘rinishida bo‘lishi ko‘zda tutilgan. Bu mamlakatdagi tijorat kreditorlari uchun mavjud bo‘lgan mablag‘ni ko‘paytiradi, shunda ular arzon uy kreditlari berishni davom ettiradilar. O‘zbekistonda qarz oluvchilar isitish va sovutish tizimlarini ta‘mirlash yoki o‘rnatish, quyosh panellarini o‘rnatish yoki uylarida suv izolyatsiyasini yaxshilash va shu orqali energiya samaradorligini oshirish uchun yashil renovatsiya kreditlaridan foydalanishlari mumkin. Oziq-ovqat va suv xavfsizligini yaxshilashga yordam berish uchun OTB 150 million dollarlik kredit va 3 million dollarlik grantni ma‘qulladi, bu esa O‘zbekistonda suv resurslarini boshqarish

¹ <https://www.adb.org/projects/56149-001/main>

² <https://www.adb.org/projects/51348-001/main>

THE ROLE OF EXACT SCIENCES IN THE ERA OF MODERN DEVELOPMENT

bo'yicha iqlimga mos yechimlarni taqdim etadi. Ushbu ko'mak Amudaryo va Zarafshon daryosi havzasining tanlangan hududlarida tanlangan kichik loyihalarda irrigatsiya va drenajni modernizatsiya qiladi. OTB shuningdek, O'zbekistonni qo'llab-quvvatlashda transport va energetika aloqalari va savdoga ustuvor ahamiyat berishda davom etmoqda. OTB mamlakatdagi mintaqaviy aloqalar uchun muhim bo'lgan milliy yo'llarni rekonstruksiya qilish va modernizatsiya qilish uchun 273,85 million dollar miqdorida kredit ajratdi. Loyiha Afg'oniston, Qozog'iston, Rossiya Federatsiyasi, Tojikiston, Turkmaniston va O'zbekistonni bog'lovchi Markaziy Osiyo mintaqaviy iqtisodiy hamkorlik 2-koridorining bir qismi bo'lgan A380 avtomagistrali bilan aloqani yangilaydi. Bu, shuningdek, kam ta'minlangan beton qoplamali yo'llarni kengaytiradi va ularning holatini yaxshilaydi, sayohat vaqtini va transport vositalarini ishlatish xarajatlarini sezilarli darajada kamaytiradi. Loyiha, shuningdek, yo'nalishlar va kesishmalarni yangilaydi, avtobus bekatlari va piyodalar uchun qulay sharoitlarni ta'minlaydi, aniqroq belgilar va boshqa xavfsizlik funksiyalarini qo'shadi³.

OTB va O'zbekiston hukumati xaridlar, moliyaviy menejment, halollik va korruptsiyaga qarshi kurashda ilg'or xalqaro amaliyotga rioya etilishini ta'minlash bo'yicha yaqindan hamkorlik qilmoqda; iqlim o'zgarishiga moslashish va ularni yumshatish hamda gender tengligi choralari rivojlanish loyihalariga kiritish. Bank o'z loyihalarini amalga oshirishni takomillashtirish bilan birga, siyosat va sektorlarni muvofiqlashtirishni kuchaytirish choralari ko'rishda davom etadi. U tarmoq vazirliklariga tarmoqni strategik rejalashtirish va loyihalarni tayyorlash, yangi loyihalarni ishlab chiqish va amalga oshirish bo'yicha salohiyatni oshirish, loyihalarni tayyorlash jarayonlarini soddalashtirish, xaridlar va maslahatchilarni ishga olish protokollarini takomillashtirishga yordam beradi. COVID-19 pandemiyasining davom etayotgan oqibatlari logistika ta'minot zanjirlari va OTB tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan loyihalar uchun zarur bo'lgan bojxona rasmiylashtiruvlarida hamon kechikishlarga olib kelsa-da, bank loyiha foydasini o'z vaqtida yetkazish bo'yicha sa'y-harakatlarni diqqat bilan kuzatishda davom etadi. OTB O'zbekistonning ishonchli maslahatchisi va bilim yechimlari yetkazib beruvchisi bo'lib qolmoqda, ayniqsa iqtisodiyotning muhim tarmoqlarini isloh qilish, jumladan, shahar xizmatlari, energetika va malaka oshirishda. 2022-yilda OTB O'zbekistonning mintaqaviy integratsiya tashabbuslarini baholash va loyihalar boshqaruvini takomillashtirishda Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligiga tahliliy yordam va salohiyatni oshirish bo'yicha yordam ko'rsatdi. Iqtisodiy islohotlarni amalga oshirishda institutsional

³ <https://www.adb.org/news/adb-help-improve-food-security-water-management-uzbekistan>

THE ROLE OF EXACT SCIENCES IN THE ERA OF MODERN DEVELOPMENT

mustahkamlash va yashil iqtisodiyotga o'tish OTBning Iqtisodiy taraqqiyot va qashshoqlikni qisqartirish vazirligi va Moliya vazirligi bilan siyosat muloqotida muhim mavzulardan bo'ldi. Kelgusidagi amalga oshiriladigan yo'nalishlar va kutilmalar quyidagilardan iborat:

OTBning ta'lim va sog'liqni saqlash sohasidagi ko'magi O'zbekistonning inson kapitalini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Hukumat so'roviga javoban ushbu ikki sohadagi loyihalarga 200 million dollarga yaqin mablag' ajratilishi kutilmoqda. 2023-yilda OTB o'quvchilarni rivojlanayotgan va xilma-xil mehnat bozorida muvaffaqiyatga erishish uchun tegishli ko'nikmalar bilan ta'minlash uchun umumta'lim maktablarida fan, texnologiya, muhandislik va matematikani o'z ichiga olgan yangi loyihani amalga oshirishni rejalashtirmoqda. Shuningdek, bank O'zbekiston bo'yab 230 dan ortiq perinatal markazlarni modernizatsiya qilish orqali perinatal yordamni yaxshilashga qaratilgan yangi sog'liqni saqlash loyihasi ustida ishlamoqda⁴. OTB mamlakatda aqlli suv boshqaruvi, energiya samaradorligi va davlat sektorini boshqarishni takomillashtirish ustida ishlashda davom etadi. Shuningdek, u davlat-xususiy sheriklik bo'yicha maslahat va xususiy sektor investitsiyalarida yordam berishda davom etadi.

Xulosa qilib aytganda, so'nggi yillardagi natijalarni sarhisob qiladigan bo'lsak, Osiyo taraqqiyot bankining O'zbekistonga kiritayotgan sarmoyalari mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishida hal qiluvchi o'rin tutadi. Shuningdek shu sohalarda muhim va dolzarb bo'lgan muammolarni yechimini topishda ham yaqindan yordam beradi. OTB tomonidan ajratilgan mablag'lar hududlardagi infratuzilma, energetika, qishloq xo'jaligi va moliya kabi muhim tarmoqlarni qo'llab-quvvatlab, O'zbekiston aholisining barqaror rivojlanishi va turmush darajasini yaxshilashga olib keldi. O'zbekiston o'zining iqtisodiy o'sish yo'lidan borar ekan, OTB tomonidan investitsiya qilingan mablag'larning roli uning rivojlanish kun tartibini qo'llab-quvvatlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lib qoladi. Bu hamkorlik nafaqat iqtisodiy taraqqiyotga, balki O'zbekiston va xalqaro hamjamiyat o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlab, mamlakatning yanada farovon va barqaror kelajagiga olib keladi. Va bu islohotlar mamlakatimizning o'rtachadan yuqori daromadli mamlakatlar safiga kirishiga asosiy turtkilardan bo'lib hisoblanadi. "O'zbekiston-2030" strategiyasi doirasidagi bir qator vazifa va loyihalarni amalga oshirish bilan birga yashil iqtisodiyotga o'tish yo'llarida o'zaro hamkorlik aloqalari dastak vazifasini o'taydi desak mubolag'a bo'lmaydi. Bundan

⁴ www.adb.org/documents/series/adb-annual-reports

THE ROLE OF EXACT SCIENCES IN THE ERA OF MODERN DEVELOPMENT

tashqari kiritilayotgan kreditlar past foizli stavkada uzoq muddatli intervalga beriladi. Shuning uchun kelajakda Osiyo Taraqqiyot banki bilan hamkorlik aloqalarini yanada kuchaytirish va mustahkamlash, safarbar etilayotgan mablag'larni tegishli sohalarda maqsadli yo'naltirish hamda kutilmalar darajalarini prognoz qilish nihoyatda ahamiyatlidir.

Foydalanilgan adabiyotlar va rasmiy internet saytlari ro'yhati:

1. <https://www.adb.org/projects/56149-001/main>
2. <https://www.adb.org/projects/51348-001/main>
3. <https://www.adb.org/news/adb-help-improve-food-security-water-management-uzbekistan>
4. www.adb.org/documents/series/adb-annual-reports
5. "Asian Development Outlook" jurnali
www.adb.org/publications/series/asian-development-outlook